

SỰ PHÊ PHÁN CÁC ĐỊNH KIẾN XÃ HỘI VỀ GIỚI NỮ TRONG TÁC PHẨM *A VINDICATION OF THE RIGHTS OF WOMAN* CỦA MARY WOLLSTONECRAFT*

TS. Lê Thị Vinh **

TS. Phan Thành Nhâm ***

Tóm tắt: Mary Wollstonecraft (1759 - 1797) là nhà triết học và nhà hoạt động nữ quyền tiên phong của thế kỷ XVIII. Trong tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman* (1792), Wollstonecraft không chỉ phê phán hệ thống giáo dục và xã hội đương thời đã bó hẹp phụ nữ vào những vai trò giới hạn, mà còn nhấn mạnh sự bất công trong cách mà xã hội phân biệt giới tính, coi phụ nữ chỉ là những “đồ trang trí” trong cuộc sống của đàn ông. Các phê phán của bà về những định kiến xã hội đối với giới nữ đã ảnh hưởng sâu sắc đến các phong trào đấu tranh bình đẳng giới, đặt nền móng cho phong trào nữ quyền hiện đại và những cải cách trong giáo dục dành cho phụ nữ. Bà đã thách thức các quan điểm mang tính định kiến giới và khẳng định rằng phụ nữ cũng có khả năng lý trí, cũng có khả năng đóng góp cho xã hội nếu được tiếp cận giáo dục công bằng. Trong bài viết này, trên cơ sở khảo cứu tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman*, các tác giả tập trung phân tích cách Mary Wollstonecraft phê phán mạnh mẽ các định kiến xã hội về giới nữ, đặc biệt là việc phê phán các định kiến xã hội về tính cách của giới nữ và cách giáo dục phụ nữ.

Từ khóa: Mary Wollstonecraft, giới, phụ nữ.

Nhận bài: 23/3/2025; đưa vào quy trình biên tập 23/4/2025; duyệt đăng 25/6/2025.

1. Mở đầu

Trong lịch sử tư tưởng nhân loại, vấn đề quyền của phụ nữ luôn là đề tài gây tranh cãi và là đối tượng của nhiều phong trào đấu tranh xã hội. Một trong những tiếng nói tiên phong đấu tranh cho quyền của phụ nữ là Mary Wollstonecraft (1759 - 1797), nhà triết học và nhà hoạt động nữ quyền người Anh. Bà được biết đến như một trong những nhà tư tưởng đầu tiên công khai thách thức những quan niệm truyền thống về vai trò của phụ nữ trong xã hội. Tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman* (1792) của Mary Wollstonecraft được xem là một trong những nền tảng lý luận quan trọng của phong trào nữ quyền hiện đại và đã khơi dậy nhiều cuộc thảo luận sâu sắc về

quyền con người, bình đẳng giới và giáo dục.

Ở thời đại của Wollstonecraft, tư tưởng phụ quyền thống trị xã hội và định kiến về giới nữ tồn tại trong mọi lĩnh vực đời sống xã hội. Phụ nữ thường được xem như những thực thể yếu đuối, lệ thuộc vào nam giới và bị tước đoạt quyền tham gia vào các hoạt động xã hội. Thực trạng này không chỉ giới hạn quyền của phụ nữ, mà còn tác động sâu sắc đến nhận thức về bản chất con người, về nhân phẩm và khả năng phát triển cá nhân. Trong tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman*, Wollstonecraft đã trực tiếp đối đầu với các quan điểm truyền thống, lên tiếng bảo vệ quyền được học hành và phát triển trí tuệ của

** Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.

*** Trường Đại học Kiến trúc Hà Nội.

phụ nữ, khẳng định rằng phụ nữ không phải là những sinh vật thụ động mà là những con người có khả năng suy nghĩ, sáng tạo và đóng góp tích cực cho xã hội. Dù những tư tưởng của Mary Wollstonecraft trong *A Vindication of the Rights of Woman* không lập tức tạo ra sự thay đổi sâu rộng trong xã hội đương thời, nhưng nó đã đặt nền móng cho phong trào nữ quyền sau này. Tác phẩm của bà đã mở ra một hướng đi mới trong tư duy về vai trò và quyền của phụ nữ, thách thức các định kiến xã hội và khẳng định vị thế của phụ nữ trong hành trình tìm kiếm tự do và công bằng. Bài viết này sẽ đi sâu phân tích những khía cạnh mà Wollstonecraft đã phê phán đối với định kiến xã hội về giới nữ. Đồng thời, bài viết cũng sẽ đặt những phê phán của Wollstonecraft trong bối cảnh lịch sử và xã hội của thời kỳ bà sống, nhằm hiểu rõ hơn tại sao những tư tưởng này lại có sức ảnh hưởng lâu dài đến như vậy.

2. Mary Wollstonecraft phê phán các định kiến xã hội về tính cách của giới nữ

Trong tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman*, Wollstonecraft đã đề cập đến sự bất bình đẳng giới, nhưng với một cách tiếp cận cần trọng và lý trí. Wollstonecraft đã đưa ra những phê phán sâu sắc đối với các định kiến xã hội về tính cách phụ nữ. Bà chỉ trích cách mà xã hội đã định hình phụ nữ như những sinh vật yếu đuối, phụ thuộc và thiếu năng lực. Bà cho rằng những định kiến này không chỉ làm suy yếu phụ nữ mà còn gây hại cho toàn xã hội. Wollstonecraft viết: “Phụ nữ, cũng giống như nam giới, trở nên yếu đuối và ham mê hưởng thụ bởi những thú vui nhàn nhã mà sự giàu có mang lại; nhưng ngoài điều này, họ còn bị biến thành nô lệ cho thân thể mình, buộc phải trở nên quyến rũ để nam giới có thể cho họ mượn lý trí nhằm dẫn dắt những bước chân chập chững của họ đi đúng hướng. Hoặc nếu họ có tham vọng, họ phải cai trị những kẻ bạo chúa của mình bằng những mánh khéo mờ ám, bởi vì khi không có quyền, thì cũng không thể có bất kỳ nghĩa vụ nào được đặt ra” [8, tr. 174]. Phụ nữ được khuyến khích

làm cho cơ thể của mình trở nên yếu đuối và bản tính trở nên nhu mì để đàn ông có thể bảo vệ họ như những đứa trẻ phụ thuộc. Đổi lại, phụ nữ trở thành “nô lệ” của đàn ông trong việc tái sản xuất văn hóa về sự đúng mực nữ tính. Wollstonecraft cho rằng việc xã hội coi vẻ đẹp và sự ngoan ngoãn của phụ nữ là những yếu tố chính để nhận được sự bảo vệ và thành công trong cuộc sống, đã khiến phụ nữ không cần phải phấn đấu học hỏi, phát triển tri thức và họ tin rằng sự quyến rũ bề ngoài là đủ để đảm bảo vị trí của mình trong xã hội.

Wollstonecraft đã công kích quan điểm cho rằng các đức tính giới tính, như sự khiêm tốn, là những phẩm hạnh riêng biệt của phụ nữ. Bà lập luận rằng chân lý và đức hạnh phải là những giá trị đồng nhất cho cả nam và nữ, không bị ảnh hưởng bởi giới tính. Theo bà, việc đàn ông tạo ra các tiêu chuẩn đức hạnh không công bằng và áp đặt chúng lên phụ nữ, khiến cho đức hạnh và sự chân thành mất đi giá trị tuyệt đối, trở thành những khái niệm tương đối và không công bằng. Wollstonecraft viết: “Đối với nam giới và nữ giới, chân lý, nếu tôi hiểu đúng ý nghĩa của từ này, phải là một; nhưng cái gọi là nhân cách nữ giới đầy tưởng tượng, được các nhà thơ và tiểu thuyết gia vẽ nên một cách xinh đẹp, yêu cầu sự hy sinh của chân lý và sự chân thành, khiến đức hạnh trở thành một khái niệm tương đối, không có nền tảng nào khác ngoài sự hữu ích, và sự hữu ích đó do nam giới tùy tiện đánh giá, định hình nó theo sự thuận tiện của riêng họ” [8, tr. 77].

Wollstonecraft cho rằng các quan niệm đương thời về tính cách giới tính (“sexual character”) là sai lệch và có hại. Tính cách giới tính ám chỉ những đặc điểm hoặc phẩm chất được gán cho nam giới và nữ giới một cách bất biến, chẳng hạn như sự mềm yếu, nhạy cảm thường được liên kết với nữ giới và sức mạnh, lý trí với nam giới. Bà lập luận rằng những quan niệm này không chỉ phản ánh một sự phân biệt giới tính thiếu cơ sở mà còn phá hoại đạo đức. Việc gán ghép các đặc điểm đạo đức theo giới tính dẫn đến việc xem nhẹ những giá trị phổ quát như lý trí, đức hạnh và nhân tính. Wollstonecraft viết: “Tôi đã đưa ra nhiều lập luận, mà theo tôi

là thuyết phục, để chứng minh rằng quan niệm phổ biến về tính cách theo giới tính đang làm suy yếu đạo đức, và tôi đã lập luận rằng, để cơ thể và tâm trí con người trở nên hoàn thiện hơn, đức tính trinh tiết phải được phổ biến rộng rãi hơn. Đồng thời, đức tính này sẽ không bao giờ được tôn trọng trong thế giới của nam giới cho đến khi cơ thể của người phụ nữ không còn bị thần thánh hóa, như thể nó là một đối tượng thờ phụng, khi nó không được tô điểm bằng những dấu ấn vĩ đại của vẻ đẹp tinh thần hay sự giản đơn đầy cuốn hút của tình cảm” [8, tr. 22]. Wollstonecraft không chỉ phê phán sự thần tượng hóa phụ nữ một cách sai lầm mà còn kêu gọi sự thay đổi cơ bản trong cách nhìn nhận và đối xử với phụ nữ. Bà lập luận rằng chỉ khi nào phụ nữ được công nhận vì trí tuệ và đức hạnh của họ, thay vì chỉ ngoại hình, thì xã hội mới có thể đạt được một nền tảng đạo đức thực sự và hoàn thiện con người cả về thể chất lẫn tinh thần.

Wollstonecraft phản đối sự phân biệt giới tính trong việc đánh giá phẩm hạnh của phụ nữ so với nam giới. Bà lập luận rằng nếu phẩm hạnh của phụ nữ và nam giới đều phải dựa trên cùng một nguyên tắc và có cùng mục tiêu, thì hành vi của phụ nữ cũng nên được đánh giá theo những tiêu chuẩn tương tự như nam giới. Điều này nhấn mạnh sự bình đẳng trong việc đánh giá phẩm hạnh và hành vi của các giới tính, đồng thời chỉ ra sự cần thiết phải có các nguyên tắc và tiêu chuẩn chung để đánh giá phẩm hạnh. Wollstonecraft viết: “Nếu phụ nữ vốn dĩ kém cỏi hơn nam giới, thì đức hạnh của họ cũng phải giống nhau về chất lượng, dù không giống về mức độ, nếu không thì đức hạnh chỉ là một khái niệm tương đối; do đó, hành vi của họ cần được định hướng bởi cùng những nguyên tắc và hướng đến cùng mục tiêu” [8, tr. 25].

Wollstonecraft phê phán việc phụ nữ bị cô lập và bị “tước đoạt những đức hạnh tự nhiên cần thiết của nhân loại, thay vào đó họ được tô điểm bởi những vẻ đẹp nhân tạo, chỉ nhằm mục đích duy trì một quyền lực tạm thời, yếu ớt” [8, tr. 62]. Bà nhấn mạnh rằng nếu phụ nữ bị giam giữ trong tình trạng nô lệ, không được hưởng tự do, thì họ sẽ không thể phát triển đầy đủ khả năng

của mình. Tự do là cần thiết để phụ nữ có thể phát triển phẩm hạnh và trí tuệ, thay vì chỉ dựa vào những phẩm hạnh nhân tạo và ngắn hạn. Wollstonecraft viết: “Tự do là mẹ của đức hạnh, và nếu phụ nữ, theo bản chất của họ, là những nô lệ và không được phép hít thở bầu không khí tự do trong lành, họ sẽ luôn héo mòn như những loài cây ngoại lai, và bị coi là những khiếm khuyết đẹp đẽ trong tự nhiên” [8, tr. 62]. Phụ nữ cần được trao cơ hội để phát triển các đức tính và trí tuệ, để có thể trở thành những cá nhân có giá trị thực sự, không phải chỉ là những “khuyết điểm đẹp” trong tự nhiên. Wollstonecraft kêu gọi việc trao quyền tự do cho phụ nữ để họ có thể phát triển đầy đủ phẩm hạnh và trí tuệ của mình và không bị đánh giá chỉ dựa trên vẻ đẹp và khả năng kích thích cảm xúc.

Wollstonecraft nhấn mạnh rằng việc duy trì các định kiến xã hội về tính cách phụ nữ không chỉ gây hại cho phụ nữ mà còn làm suy yếu toàn bộ xã hội. Bà lập luận rằng khi phụ nữ bị kìm hãm bởi các định kiến này, họ không thể đóng góp đầy đủ vào sự phát triển của xã hội và dẫn đến sự suy đồi đạo đức và thiếu công bằng trong xã hội. Wollstonecraft viết: “Quyền thiêng liêng của người chồng, giống như quyền thiêng liêng của các vị vua, có thể, hy vọng rằng trong thời đại khai sáng này, bị thách thức mà không gặp nguy hiểm. Và dù sự thuyết phục có thể không làm im lặng được nhiều người tranh luận ồn ào, nhưng khi bất kỳ định kiến nào đang chi phối bị tấn công, những người khôn ngoan sẽ suy xét, và để mặc những kẻ hẹp hòi la hét một cách thiếu suy nghĩ trước sự đổi mới” [8, tr. 67]. Wollstonecraft đã so sánh quyền lực “thiên bẩm” của chồng trong hôn nhân với quyền lực “thiên bẩm” của vua, cho rằng cả hai đều cần bị thách thức và xem xét lại. Bà khẳng định rằng nếu thành kiến đang thống trị bị thách thức, những người khôn ngoan sẽ xem xét liệu nó có công bằng hay không. Bà cảnh báo rằng nếu một sai lầm được phát hiện trong nền tảng của bất kỳ hệ thống nào, toàn bộ hệ thống đó sẽ lung lay. Điều này cho thấy tầm quan trọng của việc phê phán và loại bỏ các định kiến xã hội để xây dựng một xã hội công bằng và phát triển.

3. Phê phán những định kiến xã hội về việc giáo dục phụ nữ

Wollstonecraft đã phê phán gay gắt những định kiến giới mà xã hội đã áp đặt lên phụ nữ, đặc biệt là trong việc giáo dục. Bà nhấn mạnh rằng sự thiếu hụt giáo dục không chỉ giới hạn phụ nữ về mặt kinh tế, mà còn ảnh hưởng đến sự phát triển nhân cách của họ, khiến họ dễ bị tổn thương khi đối mặt với những thất bại trong cuộc sống. Bằng cách nhấn mạnh rằng phụ nữ cần một nền giáo dục đầy đủ để thoát khỏi sự lệ thuộc vào hôn nhân và các công việc thấp kém, Wollstonecraft không chỉ đề cao giá trị của phụ nữ như những cá nhân có khả năng tự lập, mà còn đặt ra câu hỏi về việc xã hội định giá phụ nữ dựa trên những vai trò mà họ bị buộc phải đảm nhận. Wollstonecraft viết: “Nếu phụ nữ được giáo dục một cách có hệ thống hơn, họ có thể theo đuổi nhiều loại hình công việc khác nhau, giúp họ tránh rơi vào tình trạng mại dâm hợp pháp hay phổ biến. Họ sẽ không phải kết hôn chỉ để tìm sự hỗ trợ tài chính, giống như cách đàn ông nhận vị trí trong chính phủ mà không thực hiện các trách nhiệm đi kèm. Thay vào đó, họ có thể kiếm sống một cách đáng tôn vinh mà không bị hạ thấp đến mức gần như ngang hàng với những người phụ nữ sa ngã sống bằng con đường mại dâm” [8, tr. 177].

Wollstonecraft đã chỉ trích cách giáo dục mà phụ nữ nhận được ngay từ khi còn nhỏ. Wollstonecraft viết: “Từ khi còn nhỏ phụ nữ đã được răn dạy, và học hỏi từ tấm gương của các bà mẹ, rằng chỉ cần một chút am hiểu về sự yếu đuối của lòng người, hay nói đúng hơn là sự khôn khéo, sự mềm mỏng trong tính cách, sự vâng lời bề ngoài, và sự tuân thủ chuẩn mực, sẽ giúp họ có được sự bảo vệ của nam giới; và nếu họ xinh đẹp, thì tất cả những yếu tố khác đều trở nên không cần thiết, ít nhất là trong hai mươi năm đầu đời của họ” [8, tr. 45]. Cách giáo dục này không chỉ làm suy yếu tiềm năng của phụ nữ mà còn bó hẹp họ trong vai trò lệ thuộc. Nét “khôn khéo” và “mềm mỏng” mà phụ nữ được dạy dỗ chỉ là một cách để họ “chiến đấu” trong một xã hội do nam giới kiểm soát, nơi họ không được đánh giá dựa trên trí tuệ hay khả năng độc lập.

Trong bối cảnh lịch sử thế kỷ XVIII ở nước Anh và nhiều nước khác, khi định kiến giới đang giam hãm người phụ nữ trong gia đình mà không có quyền giáo dục và các quyền khác, Wollstonecraft đã nhiều lần khẳng định: “phụ nữ không thể bị ép buộc, bằng vũ lực, vào những công việc nội trợ; bởi lẽ, dù có thiếu tri thức đến đâu, họ vẫn sẽ can thiệp vào những vấn đề quan trọng hơn, bỏ quên bốn phận cá nhân chỉ để, bằng những mảnh khốc khéo léo, làm xáo trộn trật tự lý tính của những kế hoạch vượt quá tầm hiểu biết của họ” [8, tr. 23]. Với Wollstonecraft, việc cố gắng giới hạn phụ nữ trong các trách nhiệm gia đình là một nỗ lực vô ích, dẫn đến phụ nữ có xu hướng sử dụng những mảnh khốc xảo quyệt (“cunning tricks”) thay vì dựa trên lý trí và sự hiểu biết sâu sắc. Bà cho rằng nếu phụ nữ được giáo dục và trao quyền, họ sẽ có khả năng tham gia vào các vấn đề xã hội một cách có lý trí và hiệu quả hơn, thay vì phải dựa vào những phương pháp xảo quyệt và thiếu minh bạch.

Wollstonecraft đã lên án mạnh mẽ việc phụ nữ “bị giam giữ trong sự ngu dốt dưới cái tên nghe có vẻ vô hại là “sự ngây thơ”” [8, tr. 45]. Điều này là nguyên nhân dẫn đến những hành vi không đúng mực và sự kém cỏi trong ứng xử của phụ nữ. Bà cho rằng, nếu phụ nữ không phải là những sinh vật hời hợt, thì việc họ bị giữ trong tình trạng thiếu hiểu biết là điều vô lý. Sự thiếu hiểu biết, theo Wollstonecraft, không chỉ làm cho tâm trí trở nên bất ổn mà còn dẫn đến những hành vi tiêu cực do thiếu nền tảng vững chắc. Bà công kích những kỳ vọng sai lầm về phụ nữ, đặc biệt là việc phụ nữ được dạy từ nhỏ rằng sự “ngây thơ” và “hiền dịu” là những phẩm chất đủ để nhận được sự bảo vệ của đàn ông. Những phẩm chất này không phải là dấu hiệu của trí tuệ và khả năng, mà là những yếu tố bề ngoài giúp duy trì vai trò phụ thuộc của phụ nữ trong xã hội [Xem 8, tr. 45].

Wollstonecraft cho rằng phụ nữ khi rèn luyện thể chất và trí tuệ, đồng thời quản lý gia đình và thực hành các đức tính khác, họ sẽ trở thành bạn đồng hành thực sự, chứ không còn là người phụ thuộc vào chồng. Bà nhấn mạnh rằng khi một người phụ nữ có những phẩm chất thực

sự đáng quý, họ không cần phải che giấu tình cảm hay giả vờ lạnh lùng để kích thích đam mê của chồng. Bà chỉ ra rằng, thực tế trong lịch sử, “những người phụ nữ đã tạo được dấu ấn không phải là những người đẹp nhất hay dịu dàng nhất trong giới nữ” [8, tr. 55]. Điều này cho thấy giá trị thực sự của phụ nữ không nằm ở vẻ bề ngoài hay sự yếu đuối mà ở những phẩm chất nội tại và sự cống hiến của họ cho gia đình và xã hội. Vì vậy, bà chỉ trích những tiêu chuẩn xã hội buộc phụ nữ phải sử dụng vẻ đẹp hay sự dịu dàng để thu hút sự chú ý và tình cảm từ nam giới. Bà khuyến khích phụ nữ phát triển trí tuệ và phẩm hạnh của mình một cách độc lập, không bị ràng buộc bởi những yếu tố như tính cách của người chồng mà họ có thể kết hôn. Bà cho rằng nếu phụ nữ chỉ dựa vào việc kết hôn để đạt được sự hài lòng, thì họ sẽ chỉ đạt được một “vương miện nhỏ nhoi” (paltry crown) [8, tr. 58] và không phát triển được tiềm năng trí tuệ và phẩm hạnh của mình. Sự phát triển cá nhân và phẩm hạnh của phụ nữ sẽ giúp họ duy trì bình an nội tâm ngay cả khi người chồng có những tính cách mà họ không thích. Do đó, việc giữ vững phẩm hạnh và trí tuệ thông qua giáo dục là quan trọng hơn việc thích ứng với những yếu kém của người chồng.

Mặc dù Wollstonecraft công nhận sức mạnh cơ thể có thể mang lại cho nam giới một sự vượt trội tự nhiên so với phụ nữ, nhưng theo bà, đây chỉ là cơ sở duy nhất để xây dựng sự vượt trội của nam giới và không thể được dùng để chứng minh sự vượt trội về đạo đức hay tri thức. Bà khẳng định rằng đức hạnh và tri thức của cả hai giới phải tương đương về bản chất và phụ nữ không nên bị coi là kém cỏi về đạo đức hoặc tri thức chỉ vì sự khác biệt về cơ thể. Bà chỉ trích cách giáo dục phụ nữ đương thời, mà bà cho là chỉ tạo ra những sinh vật nửa vời, không đầy đủ về mặt tri thức và đạo đức. Bà nhấn mạnh rằng phụ nữ nên được giáo dục để đạt được những đức hạnh và sự hoàn thiện nhân loại bằng cách tương tự như nam giới, chứ không phải dựa vào những giả thuyết không thực tế như trong lý thuyết của Rousseau [Xem 8, tr. 65]. Wollstonecraft kêu gọi một cách tiếp cận thực tiễn hơn trong việc giáo dục và phát triển phụ nữ.

Với Wollstonecraft, việc phụ nữ trong xã hội từ nhỏ đã được dạy rằng sắc đẹp là quyền lực của họ, đã làm cho trí óc của họ chỉ tập trung vào cơ thể và tìm cách trang điểm cho “nhà tù” của họ. Trong khi nam giới có nhiều công việc và hoạt động giúp họ mở rộng tầm nhìn và phát triển trí tuệ, phụ nữ lại bị gò bó trong một vai trò hạn chế và chỉ chú trọng đến những phần không quan trọng của bản thân. Wollstonecraft tin rằng nếu trí tuệ của phụ nữ được giải phóng khỏi sự lệ thuộc vào sự kiêu ngạo và dục vọng của nam giới, họ có thể phát triển một cách tự do và toàn diện hơn [Xem 8, tr. 70-71]. Bà kêu gọi “đã đến lúc thực hiện một cuộc cách mạng trong cách hành xử của phụ nữ - đã đến lúc khôi phục phẩm giá đã mất của họ và khiến họ, như một phần của loài người, nỗ lực cải thiện bản thân để cải thiện thế giới” [8, tr. 71]. Nhìn chung, bà đã có khát vọng mạnh mẽ đối với việc thay đổi cách giáo dục, để phụ nữ không chỉ dựa vào những phẩm chất bề ngoài mà có thể tự phát triển bản thân, độc lập với sự kiểm soát của đàn ông.

4. Các nhận xét và bình luận

Tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman* của Mary Wollstonecraft đã được biết đến rộng rãi tại Anh, châu Âu lục địa, Hoa Kỳ trong những năm 1790 và tiếp tục có ảnh hưởng sâu rộng đối với các diễn ngôn và phong trào đấu tranh vì quyền của phụ nữ trên toàn thế giới. Trong thế kỷ XIX, các tiểu thuyết gia, nhà báo, nhà hoạt động bãi nô, thành viên phong trào Hiến chương, tổ chức công đoàn, nhà vận động quyền bầu cử cho phụ nữ, nhà xã hội chủ nghĩa, nhà truyền giáo và nhiều nhà hoạt động nữ quyền khác đã tìm thấy trong tác phẩm này một nguồn tư liệu phong phú để củng cố lập luận và thúc đẩy các hoạt động đấu tranh cho công bằng xã hội đối với phụ nữ [2, tr. 503 - 527; 4, tr. 246 - 269; 7, tr. 248]. Những phê phán của Mary Wollstonecraft về các định kiến xã hội trong tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman* đã đặt nền móng cho phong trào nữ quyền sau này. Có thể thấy, tác phẩm không chỉ là một công trình học thuật mà còn là một

tuyên ngôn chính trị mạnh mẽ, kêu gọi cải cách triệt để về giáo dục, hôn nhân và quyền của phụ nữ. Mặc dù những thay đổi mà bà kêu gọi không được thực hiện ngay lập tức, nhưng tư tưởng của Wollstonecraft đã có ảnh hưởng lớn đến các nhà nữ quyền thế kỷ XIX và XX, như Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony [3] và ở mức độ nhất định có cả Simone de Beauvoir.

Beauvoir nhấn mạnh rằng phong trào nữ quyền ban đầu do Condorcet khởi xướng ở Pháp và Mary Wollstonecraft ở Anh đã không thành công vì thiếu một nền tảng cụ thể [1, tr. 172]. Trong tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman*, Wollstonecraft đã đòi hỏi quyền bình đẳng giáo dục và các cơ hội xã hội cho phụ nữ. Tuy nhiên, Beauvoir cho rằng những yêu cầu đó chưa đủ thuyết phục vì thiếu sự hỗ trợ thực tiễn, như một cơ sở kinh tế hoặc chính trị mạnh mẽ. Trong tác phẩm *The Second Sex* (Giới tính thứ hai), Beauvoir nhấn mạnh rằng giải phóng phụ nữ chỉ có thể xảy ra khi họ được công nhận và có vai trò độc lập trong xã hội. Phong trào nữ quyền không được chỉ dừng lại ở việc kêu gọi sự bình đẳng về lý thuyết, mà còn phải đấu tranh cho những thay đổi cơ cấu trong xã hội, bao gồm quyền kinh tế và chính trị, mới có thể mang lại sự giải phóng thực sự cho phụ nữ.

Trước Wollstonecraft, các nhà nữ quyền như Condorcet và Olympe de Gouges đã ra quan điểm và bảo vệ quyền bình đẳng giới, nhưng tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman* (1792) của Wollstonecraft đã đi sâu vào lý giải triết học, đưa ra mô hình hùng biện về vấn đề này và có ảnh hưởng rộng lớn trên phạm vi quốc tế. Câu hỏi mà Mary Robinson đưa ra trong *Letter to the Women of England* (1799): “Phải chăng phụ nữ không phải là một con người?” [6, tr. 2] đã phản ánh rõ sự áp dụng trực tiếp những lập luận của Wollstonecraft trong việc xác định quyền con người cho phụ nữ. Điều này khẳng định mối liên hệ bền vững giữa nhân quyền và nữ quyền, các phong trào nữ quyền không chỉ là một cuộc đấu tranh đơn lẻ mà còn là một phong trào có tầm ảnh hưởng lâu dài.

Vào năm 1901, nhà sử học Elvira Lopez của Argentina đã công nhận *A Vindication of the Rights of Woman* là văn bản nền tảng thúc đẩy quá trình quốc tế hóa của phong trào nữ quyền hiện đại [5, tr. 168]. Điều này cho thấy những tư tưởng của Wollstonecraft không chỉ có ảnh hưởng tại Anh mà còn lan rộng ra toàn thế giới, tạo tiền đề cho các phong trào đấu tranh nữ quyền quốc tế sau này. Những phê phán của Wollstonecraft về các định kiến giới đã tạo ra một sự thay đổi lớn trong cách xã hội nhìn nhận về vai trò của phụ nữ. Trước đó, phụ nữ thường bị coi là những sinh vật yếu đuối, cần được bảo vệ và không có khả năng tự lập. Tuy nhiên, qua các lập luận của Wollstonecraft, bà đã thách thức quan niệm này và khẳng định rằng phụ nữ cũng có khả năng lý trí, cũng có khả năng đóng góp cho xã hội nếu được tiếp cận giáo dục công bằng.

Tư tưởng của Wollstonecraft về giáo dục bình đẳng cho phụ nữ đã trở thành nền tảng cho nhiều phong trào giáo dục nữ quyền sau này. Các trường học nữ quyền và chương trình giáo dục dành riêng cho phụ nữ được thành lập trong thế kỷ XIX và XX (Trường Mount Holyoke College thành lập năm 1837 tại Hoa Kỳ và Bedford College thành lập năm 1849 tại Anh) chính là kết quả trực tiếp từ những phê phán và đề xuất của bà. Những cơ sở giáo dục này không chỉ tạo cơ hội cho phụ nữ tiếp cận tri thức mà còn thúc đẩy sự bình đẳng giới trong giáo dục, theo đúng tinh thần của Wollstonecraft về việc phụ nữ xứng đáng được giáo dục toàn diện để phát triển cả về trí tuệ lẫn nhân cách.

Wollstonecraft không chỉ phê phán sự bất công về mặt xã hội mà còn kêu gọi một cuộc cách mạng trong cách phụ nữ nhìn nhận về chính mình. Bà khuyến khích phụ nữ hãy tự tìm kiếm sự tự do và độc lập thông qua việc phát triển tri thức và rèn luyện lý trí. Quan điểm này đã tạo cảm hứng cho nhiều phong trào đấu tranh đòi quyền bình đẳng trong thế kỷ XX và XXI, đặc biệt là quyền tự chủ của phụ nữ trong các lĩnh vực như giáo dục, công việc và đời sống cá nhân. Tư tưởng của Wollstonecraft không chỉ ảnh hưởng đến

phong trào nữ quyền, còn góp phần quan trọng vào việc phát triển các lý thuyết triết học về quyền con người. Bà là một trong những người đầu tiên liên kết quyền phụ nữ với quyền con người, khẳng định rằng phụ nữ không thể

bị loại trừ khỏi các quyền cơ bản chỉ vì giới tính. Điều này đã giúp mở rộng phạm vi của các phong trào nhân quyền và tạo tiền đề cho những cuộc đấu tranh đòi quyền bình đẳng giới tính trong các hiệp ước quốc tế sau này.

5. Kết luận

Tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman* của Mary Wollstonecraft là một bước ngoặt trong lịch sử nữ quyền, không chỉ bởi những tư tưởng tiến bộ về quyền của phụ nữ mà còn vì cách bà phê phán sâu sắc những định kiến xã hội về giới nữ trong thời kỳ đó. Wollstonecraft đã chỉ ra rằng, việc phụ nữ bị xem nhẹ trong giáo dục và bị ràng buộc bởi những kỳ vọng xã hội đã cản trở sự phát triển toàn diện của họ. Đối với bà, những định kiến xã hội không chỉ là sự áp đặt từ phía nam giới mà còn là hệ quả của một hệ thống giáo dục và văn hóa thiếu công bằng. Wollstonecraft đã kêu gọi một sự thay đổi trong cách giáo dục phụ nữ, từ việc chỉ dạy họ trở thành những người “trang trí” cho cuộc sống của nam giới sang việc trang bị cho họ kiến thức và kỹ năng để trở thành những công dân có ích cho xã hội. Bà lập luận rằng, nếu phụ nữ được giáo dục đúng cách, họ không chỉ trở thành những người vợ, người mẹ tốt hơn mà còn đóng góp tích cực cho cộng đồng và xã hội nói chung. Wollstonecraft đã mở ra con đường cho việc đòi hỏi quyền bình đẳng giới trong giáo dục, công việc, và quyền công dân. Mặc dù tác phẩm của bà không mang lại những thay đổi ngay lập tức trong xã hội, nhưng nó đã đặt nền tảng cho phong trào nữ quyền thế kỷ XIX - XX và truyền cảm hứng

cho nhiều nhà hoạt động nữ quyền sau này, từ Elizabeth Cady Stanton cho đến Simone de Beauvoir và tiếp tục ảnh hưởng đến các phong trào đấu tranh vì quyền phụ nữ toàn cầu. Tác phẩm của bà là một lời kêu gọi mạnh mẽ về quyền tự do, bình đẳng và tự chủ của phụ nữ, thách thức mọi hình thức áp bức và định kiến giới trong xã hội.

Di sản của Mary Wollstonecraft không chỉ dừng lại ở những tư tưởng mà bà đưa ra mà còn ở sự dũng cảm của bà trong việc lên tiếng chống lại những bất công xã hội, mở ra con đường cho sự tiến bộ và phát triển của nữ quyền hiện đại. Những phê phán của bà về định kiến xã hội đối với phụ nữ đã tạo ra nền tảng lý luận cho việc xem xét lại vị trí và vai trò của phụ nữ trong xã hội, thúc đẩy quá trình thay đổi quan niệm về giới tính và bình đẳng giới trong nhiều thế kỷ sau. Với tác phẩm *A Vindication of the Rights of Woman*, Wollstonecraft đã chứng minh rằng sự thay đổi về vị thế của phụ nữ không chỉ là một vấn đề cá nhân hay gia đình, mà là một vấn đề xã hội rộng lớn, đòi hỏi sự cải cách từ giáo dục, chính trị cho đến kinh tế. Những tư tưởng và quan điểm của bà đã vượt qua thời gian, tiếp tục ảnh hưởng đến các cuộc tranh luận về quyền con người, quyền phụ nữ và bình đẳng giới cho đến ngày nay./.

CHÚ THÍCH

* Bài viết là kết quả nghiên cứu của Đề tài nghiên cứu khoa học cấp cơ sở mã số CS.2025.08 (Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội).

■ TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

1. Simone de Beauvoir (2011): *The Second Sex*, Vintage Books, New York.
2. Eileen Hunt Botting (2013): "Wollstonecraft in Europe, 1792-1904: A Revisionist Reception History," *History of European Ideas*, Vol. 39, No.4 (May), pp. 503-527.
3. Encyclop-dia Britannica, inc. (2024b, August 1): *Mary Wollstonecraft*. Encyclop-dia Britannica, Nguồn: <https://www.britannica.com/biography/Mary-Wollstonecraft>. Truy cập ngày 05 tháng 9 năm 2024.
4. Cora Kaplan (2002): "Mary Wollstonecraft's Reception and Legacies," in *The Cambridge Companion to Mary Wollstonecraft*, ed. Claudia L. Johnson, Cambridge University Press, pp. 246 -269.
5. Elvira Lopez (1901): *El Movimiento Feminista*, Universidad de Buenos Aires, Buenos Aires
6. Mary Robinson (1799): *A Letter to the Women of England, on the Injustice of Mental Subordination*. Longman, London.
7. Barbara Taylor (2003): *Mary Wollstonecraft and the Feminist Imagination*, Cambridge University Press.
8. Mary Wollstonecraft (2014): *A Vindication of the Rights of Woman*, edited and with an Introduction by Eileen Hunt Botting, Yale University Press.

